

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНТОНАЦІЇ

Олександр Мисюра

●

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В.М.Половець – Україна і Болонський освітній процес. Навчальний посібник. – Чернівці: Просвіта, 2008.- С. 196

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства, політології і соціології В.М.Половець відомий своїми монографіями, навчальними посібниками та науковими статтями з історії України, кооперативного руху та соціально-економічного розвитку слов'янських народів, представив громадськості свій черговий доробок – навчальний посібник «Україна і Болонський освітній процес».

Книга підготовлена у відповідності з розробленою і затвердженою на кафедрі авторською програмою для магістрантів природничих і гуманітарних факультетів університету. Вона складається з лекцій, планів семінарських занять з методичними порадами та рекомендованою літературою і відповідною тематикою рефератів.

У передмові до навчального посібника наголошується, що процес об'єднання Європи, його поширення на Схід супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору України, визначивши курс на входження у цей простір, здійснює модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських вимог, єдиних критеріїв і стандартів, які дістали назву Болонського процесу від університету, де й була започаткована така ініціатива.

Пропозиції, які розглядаються у запропонованому навчальному посібнику, зводяться в основному до шести ключових засад Болонського процесу: запровадження двочиклового навчання (бакалавра і магістра); кредитної системи (одиниці виміру навчального навантаження); контролю за якістю освіти (оцінка рівня знань та навичок студентів), розвиток мобільності студентів і викладачів, забезпечення працевлаштування випускників та привабливість європейської системи освіти. На висвітлення поставлених завдань і спрямований зміст рецензованого навчального посібника.

Зміст лекцій підпорядкований сучасним методичним і теоретичним вимогам до вивчення історії української освіти. До кожної теми подано план, список рекомендованих дисциплін та літератури, в яких акумулюються проблеми, варті уваги дослідників. Так, у лекції «Україна і Європейський Союз» автор зазначає, що євроінтеграція України – невід'ємна складова її подальшого розвитку. На конкретних прикладах освітянського життя він показує нагальну необхідність адаптації законодавства України до Європейського Союзу. Наголошується, що це тривалий процес поетапного прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням європейського законодавства. Україна належить до країн з високим науковим потенціалом, і завдання полягає в тому, щоб забезпечити зростання та максимальну віддачу цього потенціалу. Потрібно забезпечити базове фінансування та організацію інформаційного і науково-

технологічного співробітництва з науковими та освітніми інститутами інших країн. Настав час посиленої уваги до новітніх технологій навчання. Поштовхом до нових кардинальних змін має послужити проведення кредитно-модульного навчання, яким нині охоплені вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації.

У лекції «Система вищої освіти у країнах Європи та Америки» розглянуті такі проблеми: формування вищої освіти європейських країн, сучасні принципи побудови та завдання вищої освіти у розвинених країнах, система розвитку вищої освіти в окремих країнах світу. Освіта народу, підкреслює автор, це унікальне явище, незрівнянно складніше, ніж інші системи (транспорт, зв'язок, безпека), бо глибоко пов'язане з духовними і матеріальними аспектами минулого і сучасного. З огляду на це у кожній країні освіта та її організація мають свої особливості. Структура світової вищої освіти видається надзвичайно різноманітною, однак домінують дві тенденції: а) унітарна (або єдина, коли вища освіта забезпечується університетами чи відповідними до них закладами) та б) бінарна (або подвійна – з університетською та традиційним неуніверситетським сектором вищої освіти).

Унітарною, вважає автор, є освіта в Італії, Іспанії, Австрії, Фінляндії, Швеції, бінарною – у Великобританії, Греції, Данії, Ірландії та інших. Ця тенденція чітко простежується в університетах, які встигли найглибше зануритися у процес створення інформаційного суспільства. Професор В.М.Половець далі розглядає головні тенденції розвитку системи вищої освіти у провідних країнах світу, її мобільність, прозорість, забезпечення якості, плату за навчання, організацію навчального року, доступ громадян до освіти, у тому числі й студентів-іноземців, що свідчить про необхідність її уніфікації в сучасних умовах.

„Болонський процес як засіб інтеграції та демократизації вищої освіти країн Європи” – наступна проблема, розглянута у навчальному посібнику. Автор стверджує, що проблеми розвитку вищої освіти в Україні, ключові позиції та етапи формування європейської вищої освіти сприяють залученню української освіти і науки до Болонського процесу. На жаль, суспільно-політичний розвиток у нашій країні, підкреслює В.М. Половець, за часи проголошення незалежності проходив так, що відбулося „старіння” української науки. Середній вік кандидата наук перевищує 40 років, доктора наук – 60 років. У наукових установах фактично скільки-небудь прийнятний рівень досліджень забезпечують лише науковці пенсійного віку. Недооцінка цих явищ, а також визначальної ролі держави у становленні й розвитку вищої школи, як свідчить світовий досвід, призводить до негативних явищ. Осмислення Болонського процесу як засобу інтеграції і демократизації вищої освіти в Європі вимагає від вищої освіти в Україні наукового підходу і відповідної кваліфікації викладачів. Заслуговує на увагу лекція на тему: «Основні завдання та принципи формування європейської вищої освіти». У ній розглядаються такі питання, як принципи формування змісту кваліфікації і структур ступенів; управління якістю підготовки фахівців у вищих навчальних закладах; взаємовизначення дипломів як чинник інтеграції освіти; європейський зразок диплома. Розглядаючи зазначені питання, автор підкреслює, що загальноєвропейська уніфікація кваліфікаційного, проектно-технологічного, оцінного (контроль якості) та формально-документального аспектів вищої освіти повинна сприяти комплексній адаптації індивідуальних національних систем до єдиного європейського стандарту виключно з метою підвищення довіри до національної освіти і мобільності студентів та викладачів на європейському ринку праці.

„Європейська кредитна-трансферна система” (ECTS) – ця лекція побудована за таким планом: у лекції розглянуті такі питання, як кредитно-трансферна система, загальна характеристика та умови користування ECTS, методика перезарахування кредитів та інформаційний пакет, опис предмета курсу та оформлення документів про навчання. ECTS базується на трьох ключових елементах – на інформації (щодо навчальних програм і здобутків студентів) і використанні кредитів ECTS (визначають навчальне навантаження для студентів). Опанування формою і

змістом кожної із зазначених складових стане гарантією успіху приєднання нашої країни до європейського освітнього простору.

Центральне місце у зазначеному посібнику займає тема про принципи, шляхи, засоби адаптації європейської системи перезарахування кредитів (ECTS) у вищу освіту України. Ця лекція підготовлена професором В.М. Половцем за таким планом: стратегічні завдання розвитку освіти України; формування інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах у контексті теми Болонського процесу; сприяння європейській співпраці у галузі гарантій якості освіти. Ґрунтовно розглянувши зміст кожного з визначених питань, автор робить висновок про те, що мета вищої освіти – підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі. У зв'язку з європейською орієнтацією України загалом та входженням України до європейського освітнього та наукового поля зокрема наголос більше робиться на якості освіти, універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці, на особистій орієнтованості навчального процесу, його інформатизації, визначальній важливості освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

„Запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищу освіту України» – завершальна тема навчального посібника. Структурно вона включає такі питання: програма дії щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України; про проведення педагогічного експерименту по запровадженню кредитно-модульної системи організації навчального процесу; науково-методичні засоби впровадження кредитно-модульної системи у вищу освіту України. У лекції зазначається, що для виконання поставленого завдання потрібно розробити і затвердити програму дії щодо реалізації Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України. Суть цієї програми полягає в тому, що фундаментальними цінностями національної культури є парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізація, свобода пересування, свобода здобуття освіти та інше, що становить невід'ємний атрибут демократичного громадянського суспільства. У програмі має наголошуватись, що інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків в ЄС. У кінцевому підсумку такі кроки спрацюють на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного простору. Основними цінностями реформ в Україні стане підвищення життєвого рівня населення, переходу до ринкової економіки, забезпечення захисту громадянських прав та розширення індивідуальних свобод. Тільки при комплексному вирішенні всіх зазначених проблем можливе успішне здійснення входження України в європейський простір вищої освіти.

Привертає увагу, на наш погляд, окремий розділ підручника, призначений для проведення семінарських занять зі студентами, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки магістрів на гуманітарних і природничих факультетах університету. Серед тем, визначених планами занять для вивчення, важливе науково-методичне значення мають такі, як європейська кредитно-трансферна та система накопичення ECTS; принципи, шляхи і засоби адаптації європейської системи вищої освіти у вищу освіту України; запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищу освіту України та інші.

До кожного заняття рекомендовані джерела, основна і додаткова література, що дає можливість майбутнім фахівцям педагогічної справи одержати навички і досвід аналізу суспільно-політичних явищ і процесів, що необхідно для чіткого визначення індивідуальних орієнтирів у застосуванні власних здібностей в умовах сучасного політизованого суспільства. Вивчення європейської кредитно-трансферної системи забезпечить певну методологічну основу для засвоєння

нагромадженого досвіду інших країн та в цілому підготовки спеціалістів вищої кваліфікації для народної освіти. У процесі семінарських занять передбачено вивчення та закріплення навчального матеріалу, обговорення актуальних проблем, участь у дискусіях, „круглих столах”, виступи з рефератами і повідомленнями, що сприяє закріпленню знань з визначеного курсу та оволодінню понятійно-категорійним апаратом кредитно-модульної системи.

Усе попередньо зазначене свідчить, що в сучасних умовах Україна, утверджуючи себе повноправним суб'єктом європейського і освітнього співтовариства, отримує міжнародні гарантії незалежності, ухвалює договори про дружбу і співробітництво з усіма державами світу, чому значною мірою буде сприяти вивчення досвіду європейської кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

У цілому новий навчальний посібник „Україна і Болонський освітній процес”, підготовлений професором В.М. Половцем, виконаний на належному науково-методичному рівні і стане важливим здобутком у вивченні проблем народної освіти України.

Тамара Демченко

“А ТИ, МАРКУ, ГРАЙ...”: РОЗДУМИ НАД ЛИСТАМИ ВИДАТНИХ УКРАЇНЦІВ

Рецензія на видання “Є. Чикаленко і П. Стебницький. Листування. 1901 – 1922 роки // Упорядкування: Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко. Вступна стаття: Н. Миронець, І. Старовойтенко. – К.: Темпора, 2008. – 628 с.; іл.”

Рецензована книга являє собою “корпусне” видання унікальних джерел особового походження – 361 листа Є. Чикаленка та П. Стебницького, що охоплюють значний період історії – з 1901 по 1922 роки.

Для кожного, хто досліджує або цікавиться українською історією на зламі XIX – XX ст., очевидно, що постаті, чие листування щойно оприлюднено, посідали серед творців цієї історії провідні місця.

Проте, коли читачі “Сіверянського літопису” вже мають певне уявлення про особистість Євгена Чикаленка (1861 – 1929)¹, то постать Петра Стебницького досі була у тіні. Одна з упорядниць рецензованого видання Н. Миронець дала стислу, але всеохоплюючу біографічну довідку про цього учасника епістолярного діалогу. “Петро Януарійович Стебницький (1862 – 1923) – громадський і політичний діяч, письменник і публіцист, за фахом математик, – писала вона, – жив і працював у Петербурзі на різних урядових посадах у міністерстві фінансів та в Торгово-телеграфному агентстві. Він був одним із засновників і активних діячів Петербурзької Української Громади, головою Благодійного товариства видання загальнокорисних та дешевих книг українською мовою, співредактором першого та другого видань “Кобзаря” Т. Шевченка, друкувався в українських часописах. Разом з Олександром Лотоцьким написав працю “Украинский вопрос”, яка ознайомила російське громадянство з проблемами, що хвилювали українців. Належав до Товариства українських поступовців, пізніше – Української партії соціалістів-федералістів, був членом її ЦК. У 1917 р. Стебницький був призначений комісаром у справах України при Тимчасовому уряді, його було обрано і головою Української національної ради в Петербурзі. У червні 1918 р. він переїхав до Києва, де обіймав посади сенатора